

BÖLÜM 5

MANTIK VE PSİKOLOJİ

Gülümser DURHAN¹

GİRİŞ

Mantık sözcüğü, etimolojik kökeni olarak, Arapça konuşmak, dile getirmek, söz söylemek anlamlarına gelen “nutk” kelimesinden türetilmiş olup Yunanca, akıl, düşünme, yasa, düzen, söz vb. anlamlarına gelen “logos” ((λογος), Fransızca “logique”, Almanca “logik” ve İngilizce “logic” kelimelerinin Türkçe karşılığıdır. Kavramsal menşei bağlamına uygun olarak, terim anlamıyla mantık ise, düzgün konuşma, mantıksal düşünme şeklinde adlandırılan düşünme biçiminin genel adıdır. Bu ad, “ne kadar mantıksız bir karar”, “biraz mantıklı ol”, “mantıklı konuş” gibi ifadelerde kendine yer bulmaktadır ve bu anlamda günlük dile içkindir. Aynı zamanda mantık, mantıklı ve düzgün düşünme biçimi olarak bir felsefe disiplini- dir ve düşünmenin temel sistematüğünü vermektedir. O halde mantığın, “logos” ve “nutk” kavramları ile olan ilişkisinden yola çıkarak genel bir tanımlama yapmak gerekirse; mantık, doğru ve tutarlı akıl yürütmenin, doğru düşünme yasalarının ve formlarının bilgisidir; dilsel ifadelerin formel koşullarının ve doğru ifade kalıplarının kuramıdır (Özlem, 2004: 27-28). Öyleyse mantık, mantık ilkeleri aracılı- ğıyla, doğruyu yanlıştan ayıran, zihni hataya düşmekten koruyan, bilgi edinmede akli doğru kullanma sanatıdır. Yani mantık doğru ve düzgün düşünmenin kural- larını ortaya koyan sanattır veya bilimdir. O, doğru bilgiyi elde etmemizi sağlayan ya da bilimin kendisi ile işlerlik kazandığı kuralları veren sanattır; mantıklı dü- şünme biçiminin tespiti olarak da, bilimdir.

Mantık, düşünmenin formel kalıplarını ayrıntılı olarak ortaya koyan ve dü- şünmenin formel ilkelerinin kesin olarak kanıtlanmasını veren, doğru düşünme sanatıdır (Doğan, 2007: 57). Mantık, doğru düşünmeyi sağlayacak, zihni hatadan koruyacak, düşünceyi gerçekliğe uygun hale getirecek bir takım kurallara sahiptir. Bu kurallar ya da ilkeler, özdeşlik, çelişmezlik ve üçüncü halin/şikkın olanaksızlığı ilkeleridir. Mantığın esas ilkesi olarak özdeşlik ilkesi, bir şeyin kendisine özdeş- liğine salık verir. “Bir şey neyse odur” şeklinde hükmolunur ve “A, A’dır” olarak formüle edilmektedir. Bu ilke bir şeyi, ben biliyorum ya da tanıyorum analmı

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Felsefe Bölümü, g.durhan@alparslan.edu.tr

KAYNAKLAR

- Açar, H.R. (2011). *Karl Popper ve metafizik*. Ankara: Eskiyei Yayınları.
- Baker, G. P. & Hacker, P. M. S. (1989). "Frege's anti-psychologism," *Perspectives on Psychologism*, ed., Mark A. Notturmo, New York.
- Baymur F. B. (1994). *Genel psikoloji*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Emiroğlu, İ. (2009). *Klasik mantığa giriş*. Ankara: Elis Yayınları.
- Farber, M. (1968). *The foundation of phenomenology*, Newyork: State University of New York Press.
- Guillaume, P. (1970). *Psikoloji*. (Çev. Refia Şemin). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Guitton, J. (2011). *Düşünme sanatı*. (Çev. Cevdet Perin). Ankara: Elips Kitap.
- Hızır, N. (1981). *Felsefe YAZıları*. (2. Baskı). İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Hospers, J. (1967). *An introduction to philosophical analysis*. (second edit). london: routledge.
- Husserl, E. (1999). "logical investigations", essential husserl –*the basic writings in transcendental phenomneology*, edited by Don Welton, USA: Indiana University Press.
- İzmirli, İ. H. (1330). *Felsefe dersleri*. İstanbul: Dersaadet.
- Jacquatte, D. (2000). Psychologism Revisited in logic, metaphysics and epistemology, "*Metaphilosophy*", Vol. 32, No. 3, April, pp.126-178.
- Jevons, W. S. (1888). *Elementary lessons in logic: deductive and inductive: with copious questions and examples, and a vocabulary of logical terms*. London and New York: Macmillan And Company, The Mises Institute 2010.
- Kusch, M. (1995). *Psychologism: A case study in the sociology of philosophical. Knowledge*. London: Routledge.
- Mayer, R. E., (1992), *Thinking, problem solving, cognition*. W. H. Freeman and Company, New York.
- Mengüşoğlu, T. (1988). *Felsefeye giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mill, J. S. (1967). *A System of logic ratiocinative and inductive*, London.
- Mill, J. S. (1865). *An examination of Sir William Hamilton's philosophy: and of the principal philosophical questions discussed in his writings*, London: Longman, Green, Longman, Roberts & Green.
- Mill, J. S. (1979). *An examination of Sir William Hamilton's philosophy, the collected works of John Stuart Mill*, Cilt 9, yay. haz. J.M. Robson, London and Toronto: Routledge and University of Toronto Press.
- Morgan, C. T. (2011). *Psikolojiye giriş*, (Çev. Rükzan Eski & Sirel Karakaş). Konya: Eğitim Akademi Yayınları.
- Öner, N. (1977). *Fransız sosyoloji okuluna göre mantığın menşei problemi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Özlem, D. (2004). *Mantık*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Özlem, D. (2007). *Günümüzde felsefe disiplinleri*, İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Popper, K. R. (2002). *The logic of scientific discovery*, London: Routledge.
- Presseisen, B. Z. (2001). "Thinking skills: Meanings and models revisited" (Ed. Arthur L. Costa), *Developing minds: a resource book for teaching thinking* içinde, pp.56-62, Association For Supervision And Curriculum Development, Virginia.
- Reichenbach, H. (1981). *Bilimsel felsefenin doğuşu*. Çev: Cemal Yıldırım, Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Ritchie, D. G. (1896). The relation of logic to psychology. *The philosophical review*, Nov., Vol. 5, No. 6, pp. 585-600, Published by: Duke University Press.
- Ruggiero, V. R. (1988). *Teaching thinking across the curriculum*. New York: Harper and Row Publishers Inc.
- Sigel, I. E. (1991). "Parents' influence on their children's thinking" (Ed. Arthur L. Costa), *Developing Minds: A Source Book For Teaching Thinking* içinde, pp. 43-46, Association for Supervision and Curriculum Development, Virginia.
- Sternberg, R. J., (1994). *Thinking and problem solving*. USA San Diego: Academic Press.
- Taylan, N. (1996). *Mantık tarihçesi problemleri*, İstanbul: Marifet Yayınları.
- Topçu, N. (2006). *Mantık*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Usal A. & Kuşlvan Z. (2000). *Davranış bilimleri - sosyal psikoloji*. İzmir: Barış Yayınları.
- Uygur, N. (2012). *Kuram-eylem bağlamı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.